

Verrijking voor varkens

'Ideale varkensspeeltje bestaat nog niet'

De strokoker stimuleert het speel- en wroetgedrag.

Gezondheid | Tekst: Tessa Nederhoff

Een ketting in de stal ophangen is niet meer voldoende. Maar over wat goed hokverrijkingsmateriaal is, lopen de meningen uiteen. "Het beste zijn kettingen met korte, stevige schakels. Er een bal aan hangen, is het domste wat je kunt doen", meent varkenshouder Dick van der Vegt.

Varkenshouders zijn verplicht hun dieren geschikt hokverrijkingsmateriaal aan te bieden. Het ophangen van een ketting is niet meer voldoende, omdat het niet aan de behoeften van varkens voldoet. Sinds strengere regels zijn ingevoerd, hebben varkenshouders zelf speeltjes ontwikkeld en is er een toenemend aantal bedrijven dat speeltjes levert. Door onder andere prijsvragen, eisen van de Maatlat Duurzame Veehouderij en het Good Farming Star-concept van Vion, wordt er steeds meer afleidingsmateriaal ontwikkeld. Over wat goede hokverrijking is, verschillen de meningen.

Vion

Vion is een paar jaar geleden gestart met het Good Farming Star-concept. Het varkensvlees uit dit concept wordt gewaardeerd met één ster volgens het Beter Leven kenmerk van de Dierenbescherming. Het concept heeft extra aandacht voor welzijnsaspecten. De dieren hebben meer leefruimte en er is speelmateriaal aanwezig. "Op dit moment produceren zo'n 150 varkenshouders volgens dit concept. Een deel ervan, onze expertgroep, test zaken als hokverrijkingsmateriaal. Ze hebben bekeken welk materiaal het beste voldoet aan de welzijnsbehoeften van het varken. Hiervoor moet

het wroetbaar, bijtbaar, eetbaar, afbreekbaar en nieuw zijn. Varkens zijn nieuwsgierig en willen nieuwe dingen ontdekken. Het materiaal dat het beste aan de behoeftes voldoet, is de strokoker. Deze is in de praktijk goed getest en ontvangen. Het bestaat uit een koker met daarin een patroon van gegerst stro. De varkens knabbelen aan de onderkant van de strokoker en halen daarmee stukjes stro los die ze opeten of waarmee ze spelen. Het stimuleert het speel- en wroetgedrag", aldus Marc van der Lee, communicatie-directeur bij Vion. Hij waarschuwt er wel voor dat hokverrijking niet de enige variabele is die het dierwelzijn bepaalt. "Huisvesting, voeding, klimaat en gezondheid spelen ook een voorname rol."

Dierenbescherming

"Het beste afleidingsmateriaal in een varkensstal is stro. Dit kan op verschillende manieren worden verstrekt, bijvoorbeeld als ligbed, in een strospeelbak of in een mand hangend boven de dichte vloer", meent Bert van den Berg, beleidsmedewerker veehouderij bij de Dierenbescherming. Naar de voor-

waarden waaraan goed verrijkmateriaal moet voldoen, is door Wageningen UR onderzoek gedaan. "Het moet wroetbaar, bijtbaar, eetbaar, verversbaar en toegankelijk zijn voor meerdere varkens tegelijk. Stro voldoet aan al deze criteria en is daarom de beste oplossing."

Varkens worden volgens Van den Berg een stuk gelukkiger van hokverrijking. "In de tijd dat varkens actief zijn, besteden ze zo'n 80 procent aan exploreren, waaronder wroetend verkennen en eten. Als dit gedrag niet mogelijk is, gaan varkens ongewenst gedrag vertonen, zoals staart-, oor-, poot- en flankbijten. Helaas worden varkens nog vaak gecoupeerd, maar anders zou je aan het krullen van de staart kunnen zien dat ze het naar hun zin hebben met speeltjes." De Dierenbescherming is niet bezorgd dat hokverrijking doorslaat in humanisering van het varken. "Mede door hokverrijking kunnen varkens juist hun soortspecifieke gedrag vertonen. De Dierenbescherming is meer bezorgd dat de dieren in de intensieve veehouderij als productiemiddelen worden gezien. Het varken is geen mens, maar ook geen ding."

Wageningen UR

Wat het beste hokverrijkmateriaal is, hangt volgens Marc Bracke van Wageningen UR Livestock Research af van het gekozen perspectief. "Voor een boer is goed hokverrijkmateriaal goedkoop en simpel toepasbaar. Als het varken gezond is en goed groeit, vindt de boer het al snel goed, maar een varken wil graag een speeltje met uitdaging. Op dit moment is er nog geen speeltje dat de intelligentie van het varken aanspreekt. Bijten op een stukje gehakseld stro is verre van optimaal. Het perfecte hokverrijkmateriaal bestaat nog niet." Sproot, een soort lego, en een computerspel komen volgens Bracke het meest in de richting. "Een varken heeft variatie en stimulatie nodig. Er zijn uitdagende speeltjes te maken die niet veel kosten. Er gaat al zo veel in de stal computergestuurd, daarvan kan gebruik worden gemaakt."

Als wordt gekeken naar de behoefte van het varken om te wroeten, zijn stro, compost en turf geschikte materialen. "Maar daarbij kun

je eigenlijk niet spreken van een speeltje", stelt Bracke. "Goede goedkope speeltjes zijn bijvoorbeeld een knabbelpaal en een lange, verrijkte ketting, maar voor een intacte krulstaart kom je voorlopig toch weer uit bij lang stro dat los op de grond wordt verstrekt." Vaak wordt bij het bedenken van speeltjes volgens Bracke uitgegaan van wat mensen leuk vinden. "Maar een varken heeft geen behoefte om met een bal te spelen of naar een vuurwerkshow te kijken", stelt hij. Speeltjes moeten voorzien in de natuurlijke behoefte van het varken om samen met hokgenoten al wroetend te zoeken naar voer en de omgeving te verkennen. "Of een varken het materiaal echt leuk vindt, kun je zien aan de tijd die ze ermee bezig zijn en aan het natuurlijke gedrag. Als ze van elkaars staarten afblijven en de varkens een mooie krulstaart dragen, zegt dat al een heleboel."

Varkenshouder

Volgens varkenshouder Dick van der Vegt is het beste hokverrijkmateriaal een combinatie van een knabbelpaal en hooimand. "Daar hebben we niet voor niets een prijs

mee gewonnen. Maar let wel, deze materialen zijn slechts ter aanvulling bedoeld. Het beste zijn kettingen met korte, stevige schakels, ook wel scheepskettingen genoemd", stelt hij. "Varkens houden er namelijk van op steentjes te bijten zoals wij op kauwgom kauwen. Een goede ketting kan dienen als kauwketting, waarbij de onderste twee schakels als het ware de steentjes zijn. De schalm moet kort en dik zijn en lekker frommelen, zodat het varken de ketting goed in zijn bek kan pakken." De ketting moet volgens de varkenshouder niet te hoog worden opgehangen, zodat de varkens de ketting door hun bek kunnen laten glijden. Het domste wat je volgens hem kunt doen, is er een bal aan hangen. "Daardoor kunnen ze het uiteinde van de ketting niet meer in hun bek nemen." Van der Vegt vindt het belangrijk dat varkenshouders leren begrijpen wat voor een varken werkt en zo de juiste materialen op het juiste moment aanbieden. Om het hok verder te verrijken, biedt Van der Vegt zijn dieren een knabbelpaal aan. "Deze voldoet aan de eis dat het materiaal afbreekbaar moet zijn." Om de biggen van 7 >>

Om de biggen van 7 tot 9 weken leeftijd door de kritieke periode van staartbijten heen te helpen, krijgen zij van varkenshouder Dick van der Vegt een hooimand.

>>> 'Ideale varkensspeeltje bestaat nog niet'

Het domste wat je volgens varkenshouder Dick van der Vegt kunt doen, is een balletje aan het uiteinde van de ketting hangen.

tot 9 weken leeftijd door de kritieke periode van staartbijten heen te helpen, krijgen zij tevens een hooimand. "Daar zijn ze lang mee bezig en als beloning krijgen ze een sprietje hooi", vertelt Van der Vegt. Resultaat is dat de staarten minimaal worden gecoupeerd, slechts 20 procent. "Aan het eind van hun leven hebben de varkens nog steeds een mooie staart met krul."

Schippers Bladel

"Goed speelmateriaal is zowel goed voor de boer als voor het varken. Voor de boer moet het niet te veel werk zijn en minimaal een ronde meegaan. Voor het varken moet het materiaal voldoende afleiding bieden en manipuleerbaar zijn", vertelt Mart Smolders, divisie manager varkens bij Schippers Bladel. Goede bijstaven en strokokers voldoen aan deze voorwaarden, meent hij. "Uit onderzoek blijkt dat varkens vrij lang met de strokoker bezig zijn. Wel is een goede afstelling van belang, zodat de juiste hoeveelheid stro beschikbaar is." Volgens Smolders is er nog een slag te maken op het gebied van verrijkingmateriaal. "Ten eerste zou ik het herkenbaarder en zichtbaarder willen maken voor de burger. Die zien het speelmateriaal nu niet hangen wanneer ze in de stal komen. Een andere, opvallendere kleur zou al een hoop schelen, maar ook aan het design kan nog worden gewerkt." Voor varkens zou Smolders het verrijkingmateriaal graag afwisselender, meer beïnvloedbaar en manipuleerbaar zien. "Bij het ontwerpen van nieuw materiaal redeneren we bij Schippers Bladel vanuit het varken en de praktische toepasbaarheid voor de varkenshouder. Maar ook de herkenbaarheid bij de burger moet een rol spelen", aldus Smolders. ♦

Eisen hokverrijkingmateriaal

Varkenshouders zijn sinds 2001 verplicht om geschikt hokverrijkingmateriaal aan te bieden dat verveling, agressie en staartbijten bij varkens tegengaat. Met ingang van 2003 staat in de Europese richtlijnen dat varkens permanent moeten beschikken over voldoende materiaal om te onderzoeken en mee te spelen. Het materiaal mag de gezondheid van varkens niet in gevaar brengen. Het ophangen van een ketting in de stal is sinds 2007 niet meer voldoende als afleidingsmateriaal, omdat het niet aan de behoeften van varkens voldoet. Boeren zijn vrij in de hokverrijking die ze toepassen. Wel zijn er enkele eisen: het materiaal mag de gezondheid van het varken niet in gevaar brengen, het moet permanent beschikbaar zijn, mag geen kreupelheid veroorzaken en het moet zodanig zijn bevestigd dat de kans op vervuiling door mest en urine zo klein mogelijk is. Vanaf 2009 is de AID strenger gaan toezien op de huisvesting en verzorging van varkens, waaronder afleidingsmateriaal. Ze letten voornamelijk op het feit of de gezondheid van de dieren en de voedselveiligheid niet worden geschaad, dat er niet enkel een ketting wordt opgehangen, dat de speeltjes permanent aanwezig zijn en niet los in het hok liggen.